

NOVA ZELANDIJA

Uradno ime : Aotearoa (maorijsko); New Zealand (angleško)
Državna ureditev: parlamentarna monarhija v Commonwealthu
Glavno mesto : Wellington
Uradna jezika: angleški, maorijski
Denarna enota: novozelandski dolar (NZD)
Povrsina : 268 812 km²
St.prebivalcev : 3 801 000
KJE LEZI ?

Lezi v J zmernotoplem pasu na J delu Tihega oceana. Je otoška država. Sestavljena je iz 2 otokov : - Južni otok
- Severni otok (malo manjši)
- več manjših otočkov (Stewartov otok,otočje Bounty, Antipodes,Auckland...)

Večji del prebivalstva živi na S otoku.

POVRŠJE

Narava je precej nedotaknjena, saj v Novi Zelandiji živi le okoli 3,8 milijona prebivalcev. Od tega jih 80 % živi v mestih.

S in J otok ločuje 23 km široka Cookov preliv, ki je nastal ob prečnem prelomu šele v pliocenu.

Južni otok :

Otok je gorat. Preko 500 km dolgo mladonagubano gorovje je večinoma iz paleozojskih metamorfnih kamnin. Na JZ se 1000 – 1600 m visoko gorovje strmo dviga nad težko dostopno obalo, razčlenjeno s fjordi. Osrednji del gorovja so J. Alpe. Najvišji vrh v celi Novi Zelandiji je visok 3753m (Mount Cook) , pa še ta je bil za 11m višji dokler ni prišlo do velikega zemeljskega prodora (prodor nekaj se ugreza). Tu so tudi številni ledeniki(27 km dolg Tasmanov ledenik) , vroci izviri in gorska jezera. Največje naravno jezero Taupo (606 km²) leži v starem vulkanskem kraterju. Večji jezera sta se Te Anau in Wakatipu. Milfordska ožina spada med najlepša območja Nove Zelandije. Tu so 154 m visoki Bowenovi slapovi. Reke na Južnem otoku so na zahodni strani kratke in strme, nekatere padajo v globino v slapovih. Reke , ki tečejo proti vzhodni obali izvirajo večinoma v ledeniških jezerih ob vzhodni strani najvišjih gor.

Severni otok :

Ta otok je nižji od J otoka. V JV delu otoka se vzdolž obale nadaljuje mladonagubano gorstvo z Južnega otoka. Tu dosega povprečno višine od 1600 – 1800m. Najvišji vrhovi se vzpenjajo do 2797m visoko. Osrednji del otoka zavzema okoli 1000 m visoko vulkansko višavje z delujočimi vulkani, gejzirji, blatnimi vulkani in vročimi izviri. Po dolgoletnem mirovanju je leta 1995 začel spet delovati ognjenik Ruapehu(2797 m) , aktivna sta tudi Tongariro (1981m) in Ngauruhoe (2291m). Reke na severnem otoku se reke radialno raztezajo z osrednjega višavja. Iz jezera Taupo teče tudi najdaljša novozelandska reka Waikato (425 km). Na JV pa teče reka Wanganui (290 km).

Otočja:

Manjši otoki in otočja imajo močno razčlenjeno obalo. So hribovita, višina hribovij pa dosega okrog 980m.

Vulkansko delovanje :

J od S otoka in diagonalno preko J otoka poteka meja med Indoavstralsko in Tihooceansko ploščo. Premiki vzdolž meje , vzroki potresov ! Vulkani! Jezera blata , gejzirji...

TLA

Najrodovitnejša tla so v obalnih ravninah in ob spodnjem toku večjih rek na Severnem otoku. Na Južnem otoku pa so najrodovitnejša na ilovnatih naplavinah v Canterburyjski ravnini. Na prodnih naplavinah pa so tla kamnita in slabo rodovitna.

RASTLINSTVO

Večina prvobitnih novozelandskih rastlin spada med zimzelene trajnice. Ob obalah in nekaj tudi v notranjosti Nove Zelandije prevladuje tropski in subtropski vlažen gozd, nekaj je savane, pašnikov. Na J otoku je dosti iglastih in bukovih gozdov(lesna industrija). Gozdovi pokrivajo 28 % površine.

Veliko pa je uvoženega rastlinstva:

- poljščine (tara), robidovje, praprot, oleander, evkalipt.

Uvožene rastline so se razširile naprej po otoku.

Prvobitne rastline pa so v glavnem samo tam , kjer ni poledeljstva in tam , kjer so naravni parki. Z uvažanjem drugih rastlin pa so ljudje ogrožali rastline , ki so rasle tu prvotno in mnoge na ta način uničili.

ZIVALSTVO

Živalski svet v Novi Zelandiji se razlikuje od vseh drugih živalskih svetov na tem planetu. Ob S obali S otoka živi plazilec , živi fosil iz prazgodovine , tuatara. Na Novi Zelandiji živi cela vrsta velikih in malih ptic , ki pa ne morejo leteti. Dobro pa lahko tečejo. Nekoč so bile nekatere ptice velike tako kot današnja žirafa, ki je sesalec . Nekaj teh ptic :

- moa (noju podobna ptica ,ki je lahko zrasla tudi do 4m visoko ; so izumrle)
- prazgodovinski euryapteryx
- zelo redek takahe
- kivi (ptic , ki je velik približno kot kokoš , ima kratek vrat , dolg kljun in zakrnela krila ter zelo velika jajca, do 4x večja kot kokoš; je simbol Nove Zelandije

Tudi živali so uvažali : - kiore (polinezijska podgana)

- kunci , podlasice , damjake in več vrst

jelenov, lose, gamse, avstralske oposume, valabije (kenguruji) ...
- tudi nekatere ptice: kos, poljska vrana, črni labod, rumenoglavi kakadu ...

Z uvažanjem tujih živali so ogrozili tukajšnje živali (podlasice so lovile kivije...).

PREBIVALSTVO IN POSELITEV

Hitro naraščanje števila prebivalstva, je bila predvsem posledica priseljevanja, najprej iz Evrope potem pa tudi iz Oceanije.

Večina prebivalcev je belcev (74%), ostali so Maori (15%) in drugi Polinezijci (6%) ter Azijci – predvsem Kitajci in Indijci (5%).

Ob prihodu Evropejcev je na Novi Zelandiji živelo okrog 250 000 Maorov, zaradi bolezni in vojn pa se je število precej zmanjšalo v letih 1896). Danes jih je spet nekoliko več, okrog 342 000.

Večina prebivalcev živi v mestih ob obali ali bližnjem zaledju. Notranjost je zelo redko poseljena.

Večja mesta so Auckland (354 000), Christchurch (314 000), Manukau, North Shore, Wellington (158 000), Waitakere, Dunedin, Hamilton.

Življenjska raven prebivalcev Nove Zelandije je že zelo dolgo visoka.

Veliko jih ima lastne hiše, ker pa ljubijo naravo imajo tudi počitniške hiše, kjer preživljajo konec tedna.

ZGODOVINA

Prvi prebivalci Nove Zelandije so bili Maori, ki so prišli iz Polinezije (verjetno že v 8. stol.). Bili so lovci in nabiralci. V 14. stol. je prišla druga skupina Maorov, ki so bili poljedelci in glavni nosilci maoriške kulture- rezbarjene, tetoviranje. Prvi Evropejci so prišli 1642 leta a so jih Maori pregnali, kasneje – 1769- je James Cook raziskoval obale, sledili pa so še drugi kitolovci, lovci na tjujnje, ribiči in ustanovili več naselbin na obali. Kasneje so Maori priznali britansko kraljico Viktorijo v zameno za zaščito njihovih pravic.

Kasneje se je priseljevanje predvsem Angležev povečevalo, ustanavljali so naselbine. Spori z Maori pa so prerasli v vojne.

Gospodarska kriza se je zaradi tega povečevala.

Leta 1907 j Nova Zelandija postala dominion v okviru Britanske skupnosti.

V letih 1935- 49 je bila na oblasti laburistična stranka, vzpodbudila je ponoven razcvet gospodarstva.

Od parlamentarnih volitev 1990 je na oblasti Narodna stranka.

V zadnjem času se močno trudijo zmanjšati stare napetost med Maori in priseljenci predvsem tako, da jim vračajo zemljo.

Nova Zelandija je parlamentarna monarhija v Commonwealthu in nima napisane ustave.

GOSPODARSTVO

Nova Zelandija je gospodarsko visoko razvita država. Ima izvozno usmerjeno kmetijstvo. Čeprav je v njem zaposlenega le 8, 3% delovne sile, le ta ustvari veliko in prispeva 45, 9 % celotnega izvoza.

Druga novozelandska posebnost je uvedba socialne države že na začetku 20. stol. (socialne ugodnosti, zdravstveno varstvo, starostno oskrbo, podporo za nezaposlene in druge ugodnosti).

Kmetijstvo:

Imajo okrog 406 000 ha njiv in trajnih nasadov ter 13,63 mil. ha travnikov in pašnikov. Prevladujejo specializirane kmetije.

Najpomembnejša je živinoreja (mlečna, mesna govedoreja in ovčjereja ter gojenje jelenov in koz).

Je pomembna izvoznica volne, ovčjega in govejega mesa, surovega masla, sira, kazeina in mlečnega prahu.

Poljedelstvo je bolj usmerjeno na domači trg. Pridelujejo ječmen, pšenico, koruzo, oves, krompir, hmelj, oljno repico, tobak. Od sadja pa jabolka, marelice, breskve, slive, nektarine, pomaranče, limone, kivi, ...

Ribistvo:

Ima veliko ribolovno območje. Lovijo različne vrste rib, rakov in mehkužcev. Gojijo pa tudi jegulje in losose.

Gozdarstvo:

Razvita je lesna in papirna industrija.

Rudarstvo in energetika:

Rudno bogastvo je skromno, pridobivajo le nekaj zlata, srebra, železa in titana.

Na Južnem otoku so večja ležišča črnega premoga in lignita, na Severnem otoku pa je nafta in zemeljski plin. To izkoriščajo v termoelektrarnah.

Industrija:

Industrija je raznovrstna, tako lahka kot težka. Tovarne aluminija, železarne, tovarne umetnih gnojil. Razvita je tudi lesna, papirna tekstilna, obutvena, živilska ter kovinska industrija.

V industriji je zaposlenih 15,8 % prebivalstva.

Promet:

Imajo kar 73% asfaltiranih cest od skupno 91 860 km cest.

Železniški prog je 3915 km. Ladijski promet je namenjen turizmu in ribolovu. Imajo pa tudi 36 letališč – notranje in mednarodne linije.

Turizem:

Je zelo pomemben vir deviz. Obiskovalce najbolj privlačijo naravne lepote, veliko pa je tudi možnosti za avanturistične športe (planinarjenje, kolesarjenje, športni ribolov, športi na divjih vodah, smučanje...)

Največ turistov prihaja iz Avstralije, ZDA, Japonske, Velike Britanije.